

1. **Надруковано:** Гайда Л.А. Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі // Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (Кіровоград, 21-22 жовтня 2010р.). – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2012. – С.243-249.

Музейна педагогіка України: пошук оптимальної моделі

Тема діяльності музейно-педагогічних центрів України не досліджувалася в сучасному музеєзнавстві, її актуальність обумовлена недостатньою кількістю науково-організаційних установ та об'єднань, що займаються розробкою і реалізацією як теоретичних основ, так і спеціальних музейно-освітніх програм для дітей. На основі створеної моделі представляємо аналіз сучасного розвитку музейної педагогіки України та пропозиції щодо перспектив її розвитку.

Питання реалізації можливостей музейної педагогіки в діяльності музеїв та навчальних установ все більше піднімаються багатьма учасниками цих процесів. Як свідчить аналіз спеціальної літератури та електронні ресурси, вивчення форм співробітництва в сфері музейної педагогіки розглядаються з різних позицій.

В Україні співпраця музеїв і школи стало активно розвиватися в останні десятиліття. Деякі аспекти розвитку музейної педагогіки розробляли Т. Белофастова, П. Бурдейний, Л. Гайда, Н. Ганусенко, О. Караманов, М.Костриця, І. Ласкій, П. Луньов, О. Ляпін, Л. Масол, Т. Мацейко, І.Медведева, В. Обозний, Ю. Омельченко, Ю.Павленко, І.Ткаченко, І. Пантелейчук, Є.Пасічник, І.Прус, О.Рокицька, І.Самсакова, В.Снагощенко, М. Струнка, О.Топилко, Я. Треф'як, М.Трошина. Завдяки можливостям електронних

ресурсів стали доступними сучасні досягнення музейної педагогіки країн СНД, а переклад у 2005 році українською мовою посібника «Загальна музеологія» Фрідріха Вайдахера ознайомив широкі кола фахівців з основними поняттями наукової теорії в європейському контексті.

Тема діяльності музейно-педагогічних центрів України не досліджувалася в сучасному музеєзнавстві, її актуальність обумовлена недостатньою кількістю науково-організаційних установ та об'єднань, що займаються розробкою і реалізацією як теоретичних основ, так і спеціальних музейно-освітніх програм для дітей.

Мета дослідження: проаналізувати інтелектуально-організаційні аспекти розвитку музейної педагогіки в Україні; сучасні форми діяльності наукових та освітніх установ Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури і туризму України; державних та громадських музеїв. Автор використовує поняття «музейно-педагогічний центр» як першу спробу охарактеризувати розмаїту картину музейно-педагогічної діяльності державних установ, громадських організацій, фондів, періодичних та фахових видань, для яких вказаний напрямок не є основним.

У Міністерстві культури і туризму України поки що не створено окремий державний комітет з музейної справи. Спеціалізовані науково-дослідні установи в галузі українського музеєзнавства відсутні, розробкою національних музеологічних програм займаються відповідні кафедри вищих навчальних закладів, наприклад: кафедра музейної справи, охорони пам'яток історії та культури Київського національного університету культури і мистецтв (завідувач - професор С. Ольговський); кафедра археології та музеєзнавства Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка (завідувач – професор Р. Терпиловський). У Львівському національному університеті імені Івана Франка вивчаються курси «Музеологія» та «Основи музейної педагогіки», особливо актуальними теоретичними напрацюваннями вважаємо творчі здобутки доцента О.Караманова. Спільно з університетом Заслуженим вчителем України І. Ласкій на базі загальноосвітньої школи № 50 м. Львова ім.

А. Макаренко здійснюється проект з впровадження сучасних форм і методів музейної педагогіки в навчально-виховний процес [4, 553-558].

Центр пам'яткознавства Національної Академії наук України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури щороку проводить наукові конференції, матеріали яких видаються у відповідних збірниках (розділ "Музеєзнавство"). При Центрі відкрита аспірантура і розпочала свою діяльність спеціалізована вчена рада з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 26.00.05 - Музеєзнавство. Пам'яткознавство [1,332-333].

Значну роль у процесі об'єднання керівників музеїв вищих навчальних закладів відіграє Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 23-24 листопада 2007 року під час роботи круглого столу «Проблеми і перспективи розвитку музеїв вищих навчальних закладів України» в Державному політехнічному музеї України, де обговорювалися проблеми визначення юридичного статусу музеїв вищих закладів нашої країни, а також, використання їх потенціалу в роботі зі студентською молоддю [5].

У нашій державі, на жаль, не створено жодного спеціального науково-методичного центру з проблем сучасної музейної педагогіки. Вивчення специфіки співпраці представників наукових кіл, музеєзнавців і педагогів різних напрямків, актуальність ідей музейної педагогіки в освітньому просторі дедалі більше привертають увагу кафедр педагогіки, методики позакласної та позашкільної роботи педагогічних університетів, але дослідження науковців у вказаній галузі є фрагментарними, а педагогічній спільноті України вкрай потрібна кафедра (науково-дослідна лабораторія) музейної педагогіки.

Значну роль у системі підвищення професійного рівня педагогів грають інститути післядипломної педагогічної освіти України. Так, у Кіровоградському розроблена система науково-методичного забезпечення діяльності музеїв при навчальних закладах та краєзнавчих гуртків у співпраці з державними музеями регіону. Вперше була організована і проведена науково-

методична конференція «Український музей при навчальному закладі: історія та сучасність» [10] та видано навчально-методичний посібник «Музей у навчальному закладі» [2]. Творчі доробки є також у науковців та методистів Волинського, Київського, Луганського, Рівненського, Сумського обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Значну роль у розвитку музейної педагогіки відіграють державні музеї, яких в Україні більше 500 (державних і комунальних), а також близько 6 тисяч громадських (відомчих). Як науково-організаційний центр для музейних педагогів позиціонує себе Педагогічний музей України Академії педагогічних наук України, де здійснено перші кроки щодо створення Асоціації керівників музеїв при навчальних закладах України [9].

Слід відзначити успішний досвід музейно-педагогічної діяльності Національного художнього музею, Національного музею українського народного декоративного мистецтва, Національного музею імені Андрея Шептицького, Чернігівського історичного музею імені В. Тарновського, Одеського муніципального музею особистих колекцій ім. А.В. Блещунова, Харківського літературного музею, Львівської Галереї мистецтв, Вінницького обласного художнього музею та інших. Популярністю серед дітей користується Музей іграшки в Києві. А в Автономній Республіці Крим вдруге проведено Республіканський конкурс в музейній сфері Криму серед номінацій – «Музейна педагогіка» та «Кращий музей на громадських засадах» [6].

Науково-методичним центром з питань подальшого розвитку музеєзнавства України за останні роки став Дніпропетровський історичний музей імені Д. І. Яворницького Серед найбільш результативних заходів – проведення двох Всеукраїнських музейних фестивалів (2005, 2008), Під час роботи Другого музейного фестивалю «Музеї у сучасному поліетнічному світі» (16-22 вересня 2008 року) відбувся круглий стіл «Музей і діти: дитячі програми, дитячий музей, дитячий музейний центр» [3].

Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000» у 2004 році започаткував спеціальну програму «Розвиток музейної справи», що включає створення

музейного інтернет-порталу «Музейний простір України» [6]. Успішними стали тренінгові програми Міжнародного проекту з розвитку музеїв та музейних мереж «Матра / Музеї України» – організовано навчальні семінари «Освітні програми в музеї».

Особливої уваги заслуговують музеї при навчальних закладах, які знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, на грудень 2007 року їх налічується 3887 [7]. Профільні позашкільні туристсько-краєзнавчі установи Волинської, Дніпропетровської, Закарпатської, Луганської, Львівської областей та міста Києва видали довідники та путівники по шкільних музеях своїх регіонів, у яких популяризують музейні колекції та цікаві форми роботи.

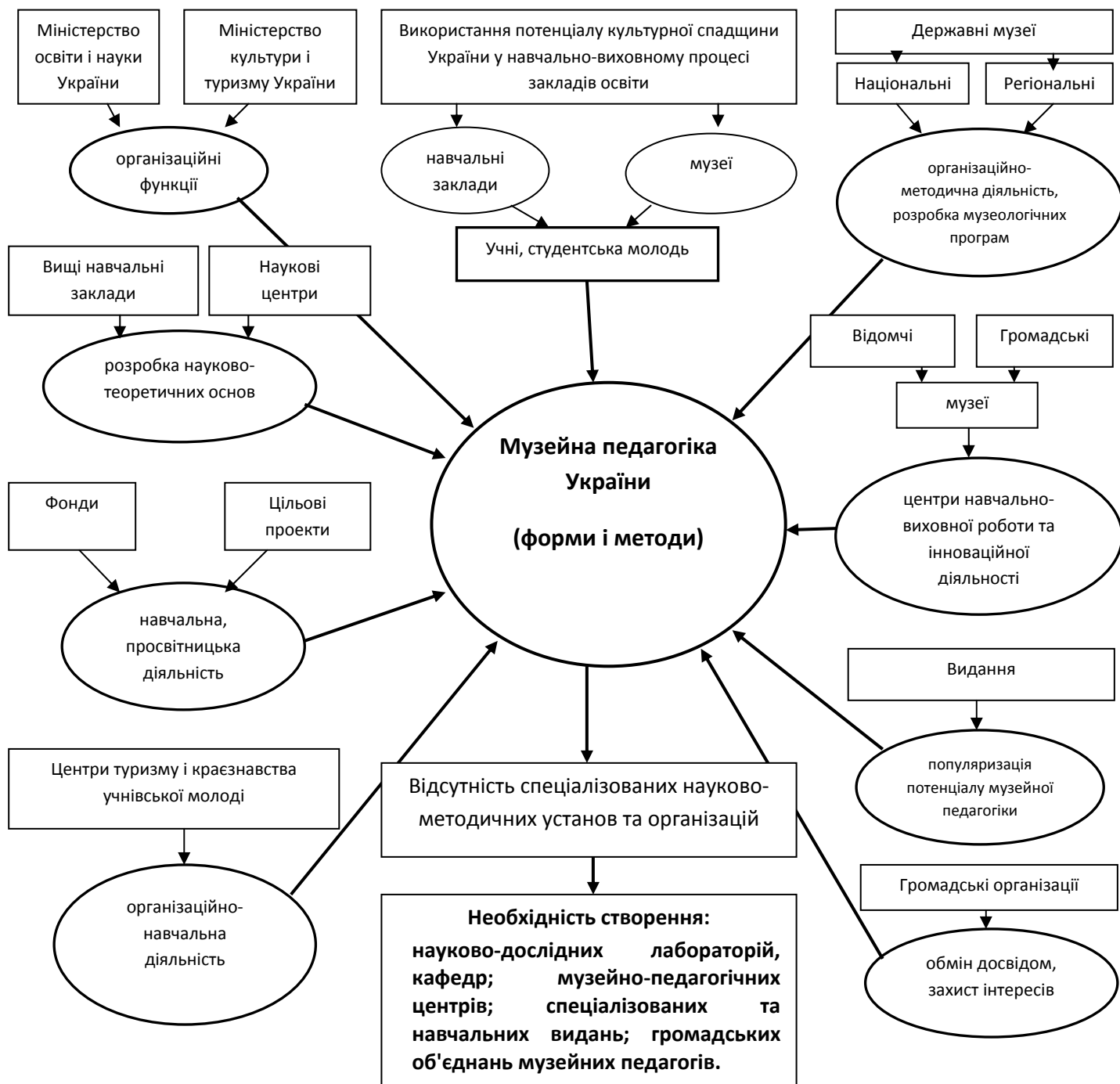
Популярними серед освітян України є фахові газети і брошури видавництва «Шкільний світ» (Київ) і «Основа» (Харків), які презентують педагогам методичні рекомендації, сценарії, розробки музейних уроків, заочні подорожі по музеях міст і сіл нашої держави. Постійну увагу розвитку музейної педагогіки та шкільного туризму приділяють редакції газет для педагогів «Позашкілля» та "Краєзнавство. Географія. Туризм". Але ж, відсутність окремого видання з музейної педагогіки призводить до того, що напрацювання виявляються розпорошеними, тому педагоги і музейні працівники не мають можливості а ні презентувати власне напрацьований досвід, а ні використовувати і впроваджувати у практичні роботи з дітьми досвід своїх колег.

Нами представлено короткий опис досвіду роботи установ різних типів і відомчої підпорядкованості, що у своїй діяльності використовують елементи музейної педагогіки, на основі чого створено модель. Процес моделювання – це відтворення характеристик об'єкта на іншому, спеціально створеному для їх вивчення. Модель чітко визначає компоненти, які складають систему, достатньо схематично та точно подає зв'язки між ними, генерує і породжує питання та стає інструментом для вивчення явища чи процесу [8,5].

Пропонована схема – перша спроба узагальнити і представити у системному викладі усі складові процесу використання сучасних форм і

методів музейної педагогіки України у процесі навчання та вихованні дітей та студентської молоді.

Модель розвитку музейної педагогіки в Україні

Як бачимо, відсутність музеєзнавчих науково-координаційних і методичних установ в Україні негативно позначається на створенні і реалізації музейно-педагогічних програм. Основні інноваційні форми музейної педагогіки представлені музеями та педагогами на регіональному рівні. Процес їх

активного впровадження відбувається як би «знизу», ініціатива виходить від практиків: з одного боку, це працівники музеїв, що намагаються повернути до себе основну категорію відвідувачів – дітей і студентів, з іншого – педагоги, які використовують інноваційні педагогічні технології із залученням музейних колекцій. Використання потенціалу музейної педагогіки цікавить на сьогодні значну кількість науковців, педагогів, працівників музеїв та представників громадських об'єднань, що свідчить про актуальність проблеми і вимагає організаційного вирішення на державному рівні.

Література та джерела:

1. Вимоги до оформлення матеріалів // Праці Центру пам'яткознавства / [Ред. О.М.Титова]. – К. : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПШ. (вип. 15), 2009. – 334 с.
2. Гайда Л. А. Музей у навчальному закладі / Л. А. Гайда. – К.:Шк. світ, 2009. – 128 с. – (Бібліотека "Шкільного світу").
3. Другий Всеукраїнський музейний фестиваль “Музеї у сучасному поліетнічному світі” : каталог учасників / [упор. Н. І. Капустіна, В. М. Бекетова, Ю.М. Малієнко]. – Дніпропетровськ, 2008. – 102 с.
4. Караманов О. В. "Педагогічний марафон" як форма ефективної організації взаємодії з учнями у музейному просторі / О. В. Караманов, І. В. Ласкій – // Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі: загальноукр. наук. конф.: збірник матеріалів. – Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2009. – 608 с.
5. Матеріали 2-го Круглого столу «Проблеми і перспективи розвитку музеїв ВНЗ України». Тези доповідей. / В авт. ред. – 23-24 лист. 2007р. – К.: Державний політехнічний музей України, 2007. – 92 с.
6. Музейний простір України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: – <http://prostir.museum/> . – Дата доступу – 20 вересня 2010 року.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.05.2008 № 368 “Про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України”.
8. Павлютенков Є.М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях). – Х.:Вид.група «Основа», 2008. – 128 с.
9. Програма Всеукраїнської виставки “Музейно-педагогічна палітра України”. – К.: Педагогічний музей України, 2009. – 4 с.
10. Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність : матеріали обласної науково-методичної конф., 4-5 вересня 2007 р., Кіровоград / Ред. Л.А.Гайда. – Кіровоград : Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2008. – 148 с.